

BNK 102

PARA VE BANKA

Öğr. Gör. Dilara Demirez

dilarademirez@cag.edu.tr

Ders notları sistemden indirilebilir.

Vize %40 Final %60

Görüşme saatleri: Pazartesi & Çarşamba & Perşembe 14:00-16:00.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

- Bankaları *mevduat bankaları* ve *kalkınma ve yatırım bankaları* olarak iki grupta toplayabiliriz. Bu iki tür bankacılık faaliyetinin arasındaki temel fark kullanılan fonların kaynağıdır.
- Mevduat bankacılığında temel olarak bankaların mevduat toplayarak ekonomide kaynak ihtiyacı olan kurum, kuruluş ve kişilere kredi vermesi söz konusudur. Yani kullanılan fonların kaynağı temelde mevduatlardan gelmektedir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

- Mevduat bankaları özünde ticari işletmelerdir ve her ticari işletmede olduğu gibi ticari faaliyetleri gösteren mali tabloları oluşturmakla yükümlüdürler. Bu tablolara bilanço adını vermekteyiz.

$$\underbrace{\text{Varlıklar}}_{\text{Aktifler}} = \underbrace{\text{Yükümlülükler} + \text{Özkaynaklar (Banka Sermayesi)}}_{\text{Pasifler}}$$

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

- Bilançonun yükümlülükler tarafı bankaların topladıkları fonların kaynağını gösterirken varlıklar tarafı ise bu fonların kullanımını gösterir. Varlıklar ve yükümlülükler arasındaki fark ise bankaların özkaynaklarını yani banka sermayesini gösterir.
- Bankaların temel aracılık görevi; bankaların mevduat hesapları sayesinde topladıkları fonları ihtiyacı olan ekonomik birimlere kredi vererek fon akışı sağlamasıdır.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

VARLIKLAR		YÜKÜMLÜLÜKLER VE SERMAYE	
(AKTİF)	%	(PASİF)	%
REZERVLER (NAKİT VARLIKLAR)	9,7	MEVDUAT	60,7
Zorunlu	5,3	Vadesiz	11,0
Serbest	4,4	Vadeli	49,7
MENKUL KIYMETLER	23,2	KULLANILAN KREDİLER	9,3
KREDİLER	54,2	T.C. Merkez Bankası	0,0
Kamu	0,2	Bankalararası	0,4
Özel	52,7	Yurtiçi Diğer Kuruluşlar	0,0
Ticari	32,0	Yurtdışı Bankalar	8,3
Tüketici	15,3	Yurtdışı Diğer Kuruluşlar	0,6
Bireysel Kredi Kartları	5,0	REPODAN SAĞLANAN FONLAR	7,6
Diğer	1,3	DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	10,7
DİĞER VARLIKLAR	12,9	ÖZKAYNAKLAR	11,7
AKTİF TOPLAMI	100	PASİF TOPLAMI	100

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➤ VARLIKLAR

- Tablodan da anlaşılacağı üzere varlıkların büyük bir kısmı menkul kıymet tutarak ve kredi vererek değerlendirilmektedir.
- Dikkat edilmesi gereken nokta varlıkların temelde gelir getiren kalemler olması gerekliliğidir. Bu nedenle bankalar topladıkları fonları öncelikle yüksek faiz getireceği düşünülen kalemlerde tutma eğilimi içersindedirler.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ VARLIKLAR

- ➡ **Rezervler (Nakit Varlıklar):** Bankalar topladıkları fonların bir kısmını nakit veya nakde kolayca çevrilebilen varlıklarda tutmakla yükümlüdürler. Bu varlıkların bir kısmı Merkez Bankasında tutulan hesaplardır. Bunun bir kısmı yasal yükümlülükten kaynaklanmaktadır (zorunlu karşılıklar).
- ➡ Ancak bankalar zorunlu tutulan oranların üzerinde de nakit varlık tutabilirler. Rezervlerin zorunlu olmayan bu kısmı serbest rezervlerdir. Bu çerçevede banka rezervleri zorunlu karşılıklar ve serbest rezervlerin toplamıdır.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ VARLIKLAR

- ➡ Nakit varlıklar gelir getirmeyen varlıklardır. Bu çerçevede bankaların nakitte durmalarının fırsat maliyeti gelir getiren diğer varlıklardan kazanabilecekleri faiz oranıdır.
- ➡ Bankaların rezerv tutmalarının kaybettikleri faiz geliri olarak düşünebilecek bir fırsat maliyeti olmasına rağmen rezervler aynı zamanda bankacılık işlemlerinin yürütülmesi ve likidite ihtiyacı açısından son derece önemli bir varlık kalemidir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ VARLIKLAR

- ➡ **Menkul Kıymetler:** Bankaların bilançosundaki gelir getiren varlıklardan en önemlilerinden birisi menkul kıymetlerdir. Menkul kıymetler kalemi temelde borç senetlerinden oluşmaktadır; bunlar hazine ve devlet tahvilleri ve bonoları olabileceği gibi özel sektör tahvilleri ve bonoları ile yabancı bono ve tahviller de olabilir.
- ➡ Bankaların menkul kıymetler portföyünü oluştururken riski düşük, likiditesi yüksek menkul kıymetlere öncelik vermeleri beklenir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ VARLIKLAR

- ➡ **Krediler:** Modern bankacılık sistemlerinde krediler bankaların temel varlıklarını oluştururlar. Krediler kullanan şirket ya da kişi açısından borçlanmayı temsil ederken kredi veren bankanın varlığını oluşturur.
- ➡ Bankalar açısından krediler genellikle menkul kıymetlerle kıyaslandığında daha düşük likiditeye sahiptirler, çünkü kredinin vadesi dolana kadar nakde dönüştürülemezler.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ VARLIKLAR

- ➡ Krediler ayrıca diğer pek çok menkul kıymetle kıyaslandığında daha yüksek iflas riski taşırlar.
- ➡ Likidite azlığı ve taşıdığı risklerin yüksekliği kredileri bankalar açısından getirisi en yüksek varlıklardan biri haline getirmektedir. Bu çerçevede krediler bankalar açısından genellikle en önemli gelir kaynağı olarak görülür.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ Bankaların yükümlülükleri başka bir deyişle bankaların borcu olarak görülebilir. Aynı zamanda yükümlülüklerle bankaların kullandıkları fonların kaynağı gözüyle de bakabiliriz.
- ➡ Bankalar ödünç olarak topladıkları kaynakları gelir getiren kullanımlarda değerlendirilmektedirler. Bu çerçevede toplanan fonlar bir tür borç olarak da görülebilir. Doğal olarak bu kaynakları kullanmanın bir bedeli olacaktır; bankalar topladıkları fonlar için faiz ödemek zorundadırlar.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ **Mevduatlar:** Mevduat, banka müşterilerinin belirli sürelerle bankaya yatırdıkları paradır ve bu sürenin sonunda müşteri tarafından bankadan çekilebilir. Banka müşterileri açısından mevduat (banka hesabı) bir varlık iken banka açısından mevduat bankaların müşterilerine olan borcudur.
- ➡ Türkiye'deki bankacılık sistemine göre mevduatlar sahipliğe göre 3'e ayrılırlar: tasarruf mevduatı, ticari mevduat, resmi mevduat.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ Kişiler tarafından açılan hesaplara *tasarruf mevduatı*, şirketler tarafından açılan hesaplara *ticari mevduat*, kamu kurum ve kuruluşlarınca açılan hesaplara *resmi mevduat* adı verilir.
- ➡ Diğer bir sınıflandırma mevduatın vadesine göre yapılır. Buna göre banka müşterisinin koşulsuz olarak bankadan parasını çekebildiği banka hesaplarına *vadesiz mevduat* adı verilir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ Ancak bankaya yatırılan para belirli bir vade sonunda alınabilirse yani paranın bankadan çekilebilmesi için bir belli bir sürenin geçmesi gerekiyorsa buna *vadeli mevduat* adı verilir.
- ➡ Vadeli ve vadesiz hesaplar arasındaki en temel fark bankanın vadesiz hesaplara faiz ödememesi, vadeli hesaplar karşılığında ise hesap sahibine faiz ödemesidir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ Türk bankacılık sisteminde yukarıda anılan mevduat türleri yanında *döviz tevdiat hesabı (DTH)* da bulunmaktadır. Daha önce bahsettiğimiz mevduat türleri TL cinsinden hesapları içermektedir. Ancak Türkiye'deki bankacılık mevzuatı banka müşterilerinin yabancı para cinsinden mevduat tutmalarına da olanak sağlamaktadır. DTH'lerin de vadeli ve vadesiz türleri bulunmaktadır.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ **Kullanılan Krediler:** Bankalar mevduat toplamak dışında borçlanarak da fon toplayabilirler. Bu tür toplanan fonları kullanılan krediler adı altında toplamak mümkündür.
- ➡ Son borçlanma mercii olan Merkez Bankaları, bankaların borç alabileceği kaynaklar arasında yer almaktadır, bu kredilere *reeskont kredisi* adı verilir. Eğer bankalar reeskont kredisi kullanırsa bunun karşılığında *reeskont faizi* ödemek durumunda kalacaklar.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➡ Diğer bir borçlanma kaynağı da yurtiçi bankalardır. Kullanılan diğer krediler gibi yurtiçi bankalardan borçlanmanın maliyeti bu krediye ödenecek olan faiz oranıdır.
- ➡ Bankalar açısından son dönemlerde öne çıkan en önemli borçlanma kaynağı yurtdışından kullanılan kredilerdir. Bunlar bankalardan alınabildiği gibi bankadışı fonlardan ve diğer kuruluşlardan da sağlanabilmektedir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➔ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➔ Yurtdışından kullanılan kredilerin en önemli özelliği bankaların döviz cinsinden borçlanmalarının getireceği kur riskidir. Bu durumda döviz varlıkları ile karşılanamayan döviz borcu bankaların bilançosunda *açık pozisyon* yaratacaktır.
- ➔ Özellikle TL'nin hızla değer kaybetme eğiliminde olduğu kriz dönemlerinde bu tür pozisyonlar bankaların likidite sorunlarına yol açarak bankacılık sisteminin risklerini arttıracaktır.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➔ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➔ **Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar:** Bankalar açısından son yıllarda artan öneme sahip bir kaynak da repo işlemlerinden sağlanan fonlardır. Bu kaynak BİST bünyesindeki repo piyasasında gerçekleştirilen işlemlerden sağlanmaktadır.
- ➔ Repo ve ters repo, tahvil karşılığında kısa vadeli borç alma ve verme işlemidir. *Repo* (Ters repo) yazılı bir sözleşme çerçevesinde belirlenmiş bir vadede, belirlenmiş bir fiyattan *geri almak* (geri satmak) üzere bir menkul kıymet satma (alma) işlemidir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➔ YÜKÜMLÜLÜKLER

- ➔ Repo işleminde değişilen menkul kıymetler genellikle sabit getirili ikincil piyasada işlem gören, devlet tahvili ve hazine bonosu gibi varlıklardır. Repo yapan tarafın karşısındaki taraf ters repo yapmaktadır.
- ➔ Repo piyasasına yetkili bankalar, Merkez Bankası ve yetkili aracı kuruluşlar katılırlar. Bankaların bu piyasadan sağladığı kaynak kısa dönemli rezerv açıklarını karşılamak ve likidite sorunlarını çözmek amacıyla kullanılmaktadır ve karşılığında repo faizi ödenmektedir.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➤ ÖZKAYNAKLAR

- Bankanın özkaynakları (banka sermayesi) toplam varlıkları ile toplam yükümlülükleri arasındaki farktır. Bu anlamda özkaynaklar bankanın tüm yükümlülüklerini yerine getirdikten sonra (borçlarını ödedikten sonra) kalan değerini yansıtır.
- Özkaynaklar banka sahiplerinin (hissedarlarının) bankaya yatırdıkları sermaye ile dağıtılmayarak biriktirilmiş karlardan oluşur.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➡ ÖZKAYNAKLAR

- ➡ Özkaynaklar bankaların varlık değerlerindeki düşme riskine karşılık bir sigorta olarak görülür. En uç noktada bankaların toplam yükümlülükleri toplam varlıklarından fazla ise banka borçlarını ödeyemeyecek duruma düşmüştür yani iflas etmiştir.
- ➡ Tasarruf sahipleri paralarını bankaya yatırdıklarında bankanın iflas durumuna düşmesi durumunda mevduatlarını kaybetme riskini göze almaktadırlar.

11. BANKALARIN FON KAYNAKLARI VE FON KULLANIMI

➤ ÖZKAYNAKLAR

- Bu durumda özkaynakların yüksek olması bankaların borçlarını ödeyememe riskini azaltarak batma riskine karşı bir tür sigorta görevi görmektedir. Tersten bakılacak olursa özkaynakları düşük bankalar müşterilerinin gözünde daha yüksek risk taşımaktadır.